

Лични услуги и услуги за домаќинствата во Северна Македонија Подобрување на работните услови и услуги преку индустриски односи

Проект PERHOUSE

Проектот е финансиран од Европската Унија; Уп. 101052340.

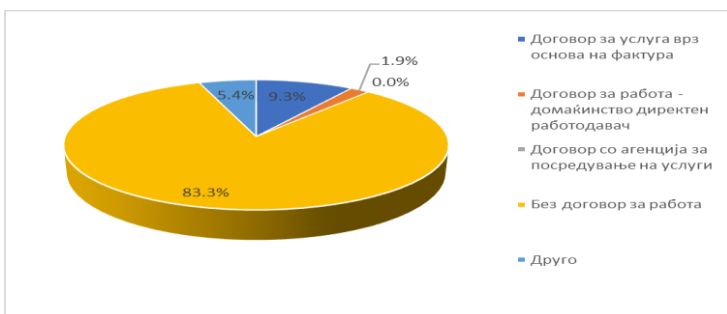
Бриф за политики

Автори: Никица Мојсоска-Блажевски, Маја Ристовска, Гордана Клиничарова и Јана Крстевска

Главните карактеристики и предизвици на личните услуги и услугите за и во домаќинства (ЛУУД)

- **Хетероген сектор** : Вклучува разновидни услуги како згрижување деца, грижа за возрастни/повозрасни и друг вид на услуги во рамките на домаќинството.
- **Вработеноста во ЛУУД е значајна**, со 2,4% од вкупната вработеност во 2020 година, поделена помеѓу друг вид на услуги во рамките на домаќинството (54,3%) и услуги за грижа (45,7%). Секторот за нега покажа отпорност за време на пандемијата COVID-19 со отворање нови работни места, додека секторот друг вид на услуги во рамките на домаќинството забележа значителни загуби на работни места.
- **Економско и социјално значење**: Значаен придонес за економијата и општествената благосостојба.
- **Транзиција и реформи**: Подложен на промени, особено во услугите за нега односно придвижување кон развој на социјални сервиси за граѓаните.
- **Јаз помеѓу понудата и побарувачката**: Недоволна понуда за да се задоволи побарувачката на услуги за грижа на деца и стари и возрастни лица
- **Висока неформалност и несигурна работа**: Многу работници се неформално вработени, без социјална заштита.
- **Недостатоци на работна сила и одлив на работници**: Предизвици во регрутирањето и задржувањето на работниците во ЛУУД секторот поради миграцијата во странство за подобри можности.
- **Законодавна и политичка рамка** : Простор за подобрување за да се поддржи растот на секторот и да се подобри квалитетот на работните места.
- **Недостаток на застапеност и слаб социјален дијалог**: Ограничено колективно договарање и застапеност, особено за приватните и неформалните работници.
- **Регулаторна сложеност и административни оптоварувања**: Потешкотии за домаќинствата формално да вработуваат работници.
- **Неусогласеност во работните услови**: Разлики меѓу работниците во јавниот и приватниот сектор, со недостаток на стандардизирани услови во целиот сектор.

Графикон 1: Вид на договор склучен со последниот давател на услуги (како % од вкупен број на одговори)

Извор: Анкета на побарувачката

Графикон 2: Главни предизвици во ЛУУД секторот (како % од вкупните одговори)

Извор: Анкета за социјален дијалог.

„Јас сум медицинска сестра во установата за згрижување и работам во две смени. Паралелно нудам услуги за неформална грижа за возрастни. Така, работам во две смени (една смена на формално работно место и една смена на неформална работа) и добро заработувам“ (ФГ2)

Клучни наоди за социјалниот дијалог кај личните услуги и услугите за домаќинствата

- **Структура на колективно договарање:** Колективното договарање се случува на национално, секторско (сектор/оддел според NACE класификација) и на нивоа на работодавач, при што колективни договори се применуваат директно или индиректно низ секторите.
- **Синдикално претставување:** Секторот е претставен со неколку синдикални конфедерации, меѓу кои и Сојузот на синдикати на Македонија (ССМ) и Конфедерацијата на слободни синдикати на Македонија (КСС). Сепак, густината на синдикално здружување (trade union density) Се проценува дека изнесува 16,7% на национално ниво, со стапка на покреност со колективно договарање од 68,7% во приватниот сектор и 31,35% во јавниот сектор.
- **Предизвици во застапувањето и колективното договарање:** Постои забележителен јаз во застапеноста и колективното договарање во рамките на приватниот сектор за услуги за неа во споредба со јавниот сектор, делумно поради нејасното законодавство во однос на применливоста на Општите колективни договори (ОКД) и Посебните колективни договори (ПКД) за приватни установи кои обезбедуваат јавни услуги.

- **Недостаток на социјално здружување во приватниот сектор и неформално вработување:** На приватните установи за згрижување деца и установите за згрижување на стари лица им недостига силна и организирана синдикална организација. Неформалните работници немаат формални договори за вработување, што ги прави изолирана и ранлива категорија.
- **Улогата на агенции за посредување:** Агенциите за посредување кои првенствено нудат друг вид на услуги во рамките на домаќинството, претставуваат предизвик бидејќи вработуваат работници под услови кои можеби не секогаш се усогласени со формалните стандарди за вработување или колективните договори.
- **Неформалност и предизвици во социјалниот дијалог:** Високите нивоа на неформалност во секторот го отежнуваат социјалниот дијалог и колективното договарање, бидејќи неформалните работници често не се препознаваат како „работници“ кои имаат право да се приклучат на синдикатите или да учествуваат во процесите на формален дијалог.

Социјалниот дијалог во ЛУУД секторот во Северна Македонија е обележан со посебна поделба помеѓу јавниот и приватниот сектор, надополнета со предизвиците на високата неформалност и слабата синдикална организација, особено меѓу приватните установи кои нудат услуги за неа и неформалните работници. Постоечката законодавна рамка допрва треба целосно да ги реши овие разлики, бидејќи постојно постои празнина во застапеноста и колективното договарање што влијае на ефективностa на социјалниот дијалог во справувањето со потребите и предизвиците на секторот.

Решенија и препораки

- **Подобрување на формалното вработување и законските рамки:** Спроведување на законски измени да се олесни формализирањето на вработувањето на домашните работници. Поедноставување на административните процедури за домаќинствата да се регистрираат како работодавачи, со што се намалуваат финансиските и административните отптоварувања. Поттикнете ја дигиталната регистрација за промовирање на формалните работни односи.
- **Решавање на недостигот на работна сила и празнините во вештини:** Започнете програми за обука и сертифицирање на старателите, фокусирајќи се на решавање на недостигот на квалификувана работна сила во ЛУУД секторот. Промовирајте ја професионализацијата на работниците за да се обезбеди квалитетно обезбедување на услуги.
- **Поддршка на предизвиците специфични за секторот преку интервенции во политиките:** Воведување насочени политики за справување со предизвиците специфични за ЛУУД секторот, како што е феноменот „одлив на неа“ и потребата за зголемени јавни инвестиции во социјалните услуги. Спроведување на национални стратегии за ублажување на ефектите од демографските промени и емиграцијата врз побарувачката и понудата на ЛУУД.
- **Подобрување на квалитетот и пристапноста на услугите:** Да се зголемат инвестициите во јавните услуги за да се зголеми нивната достапност и прифатливост. Да се поттикне развојот на флексибилни понуди на услуги од приватни институции кои нудат услуги за неа за да се задоволат различните потреби и преференци на клиентите.
- **Промовирање на дигитални платформи за регистрација на работниците:** Да се користат дигитални платформи за регистрација на сезонски и повремени работници за да се олесни формализирањето и да се обезбедат значајни податоци за анализа на политиките и донесување одлуки.
- **Поттикнување на формализирање преку финансиски мерки:** Да се воведат финансиски стимулации за работодавачите да ги формализираат работните односи, како што е субвенционирање на стапките на социјалните придонеси за формализираните работниците во домаќинствата.
- **Поттикнување на јавно-приватно партнерство:** Да се поттикне соработката помеѓу јавните и приватните институции кои нудат ЛУУД за подобрување на квалитетот и пристапноста на ЛУУД. Да се вклучат приватните институции кои нудат ЛУУД услуги во програмите за обука и градење капацитети финансирани од владата
- **Зајакнување на социјалниот дијалог и колективното договарање:** Подобрете го колективното договарање во ЛУУД секторот за да се воспостават стандарди за плати во целата индустрија, работни услови и можности за професионален развој; Воспоставете платформи за социјален дијалог во ЛУУД секторот со сите чинители; промовирајте инклузивна репрезентативност и застапеност на широк спектар на ЛУУД чинители во социјалниот дијалог; Поврзете се со ЕУ механизмите за социјален дијалог со цел усогласување на националните политики со ЕУ стратегиите; Зголемете ја јавната свесност за улогата и значењето на социјалниот дијалог во ЛУУД секторот за да се обезбеди поголема поддршка на политиките во истиот.

Информации за проектот

Резултатите од проектот вклучуваат сеопфатен извештај за личните услуги и услугите во домаќинството и социјалниот дијалог во Северна Македонија и компаративен извештај за 12 централноевропски земји. Сите резултати од проектот се достапни на

<https://celsi.sk/en/projects/detail/209/>

Финансиран од Европската Унија. Сепак, ставовите и мислењата искажани се само на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската унија. Ниту Европската унија, ниту органот што го доделува не може да биде одговорен за нив.

Референци:

- Блажевски, Н.М., Петрески, М., & Петреска, Д. (2015). Зголемување на активноста на пазарот на трудот на сиромашните, женските и неформалните работници: Да ја направиме работата платена во Македонија. *Источноевропска економија*, 53(6), 466–490. <https://www.jstor.org/stable/26599740>
- Неформалност, МОТ (2018). Нестандардни форми на вработување. МОТ: Женева, Швајцарија. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_646040.pdf
- Меѓународна канцеларија за труд (МОТ). (2016). Формализирање на домашната работа. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_536998.pdf
- Туманоска, Д. (2021). Ефектот на Ковид-19 врз несигурните работници во Северна Македонија. Finance Think-Economic Research and Policy Institute. <https://www.financethink.mk/wp-content/uploads/2021/06/The-effect-of-Covid-19-on-precarious-workers-in-North-Macedonia-1.pdf>